

Missvisande orientering i psykologi för sjuksköterskeelever

Av doktor Karl R. Grunewald, Stockholm.

Det föreligger uppenbarligen ett stort behov av svenska läroböcker i psykologi, som inriktar sig på utbildningen till speciella yrken. De gängse böckerna släpar med sig en mängd traditionellt men inaktuell stoff av vetande, som skulle kunna utgå. Man skulle även kunna slippa den så vanliga historiska uppläggningsmetoden med redogörelse för olika skolor etc., vilket ofta ger ett mycket förvirrat slutintryck på nybörjaren. Särskilt tacksam borde uppgiften vara att utarbeta en sådan lärobok för sjuksköterskor med deras ganska välavgränsade behov av tillämpad psykologi. Det finns visserligen en normalplan för undervisning för sjuksköterskeskolor att följa, men av författaren krävs naturligtvis stor erfarenhet av och inlevelseförmåga i sjuksköterskornas dagliga arbete med människor.

Med detta som bakgrund är det med särskilt intresse man tar del av en nyutkommen lärobok i psykologi¹⁾, i vilken man enligt förordet har tagit just sådan hänsyn till nämnda normalplan. I det följande ber jag få redovisa mina intryck, som dessvärre i huvudsak blir negativa. Det visar sig nämligen ganska snart att författarna trots den goda ambitionen ej haft förståelse för vad sjuksköterskor verkligen behöver kunna och ej heller tillmötesgått normalplanen på ett flertal punkter.

Hillerdal, som är docent i teologi, ger en ganska antikverad framställning av äldre psykologi i vilken t. o. m. illustrationerna är så gamla, att man sluppit se dem i de sista decenniernas läroböcker. En del av det han skriver — t. ex. om ögats byggnad — lär sig eleverna mycket bättre i andra ämnen, annat är alltför tungt, svårförståeligt och ovidkommande, t. ex. en del metafysiska

filosofiska problem — ”det psykologiska kardinalproblemet” och kristendomens ”tro” bl. a. Intelligensbegreppet däremot, som har stor betydelse för sjuksköterskor både i öppen och slutenvård, avhandlas alldeles för kortfattat; ej heller beskrives de testmetoder som nämnda normalplan anger. Dessutom förekommer här felaktigheter på ett flertal ställen, som t. ex. i det följande, där definitionen på idioter är det enda som är någotsånär riktig enl. svensk praxis: ”Människor med intelligenskvot under 75 kallas oligofrena . . . Dessa indelas i tre grupper, de debila eller intellektuellt efterblivna med en intelligenskvot mellan 50—75, de svagsinta eller imbecilla med en IK mellan ungefär 25—50 samt idioter med en IK som understiger 25. Barn med en IK under 80 kan inräknas i kategorien hjälpklassbarn. Vid en IK under 50 blir sinnesslövärd aktuell.”

I praktiskt arbete och i anslutning till vår lag, brukar vi ur testpsykologisk synpunkt räkna med följande indelning: Oligofrena eller psykiskt efterblivna då kvoten ligger under 70, ev. 65 hos vuxna. Dessa indelas i särskolemässiga (imbecilla) samt vårdhemsmässiga (idioter) med gräns vid IK 30 ungefär. Till de hjälpklassmässiga (debila) räknas de med kvoterna mellan 70—85.

En annan liknande felaktighet, en fördom från gamla tider, är uppgiften att omkring 40 % av ungdomsbrottslingarna skulle tillhöra kategorin oligofrena. Vore det så väl ändå!

Avvägningen mellan de olika kapitlens längd kan naturligtvis alltid diskuteras, men jag ser det som en direkt disproportion att kapitlet intelligens och intelligensforskning upptar endast fem sidor, medan minnes- och inlärningspsykologi upptar hela sexton sidor. Vad värre är, utvecklingspsykologi avhandlas på endast sex sidor. Är det någon del av psykologin, förutom intelligens-

¹⁾ Gunnar Hillerdal och Gustaf Lundgren: *Orientering i psykologi* med medicinsk psykologi och djuppsykologi. 177 sidor. Svenska Bokförlaget (Norstedts), Stockholm. Pris kr. 14: 50.

mätningen, som har verklig praktisk tillämpning, så är det väl barnpsykologin. Det hör ju också till det tacksammaste man kan undervisa kvinnliga adolescenter i.

Lundgren, som är fil. lic. och känd som vetenskaplig grafolog, har skrivit två kapitel, det ena betecknat medicinsk psykologi, det andra djuppsykologi. Till det förra hör 4—5 sidor om farmakopsykologi. Avvägningen mellan vad som är väsentligt och oväsentligt i detta avseendet är naturligtvis inte lätt för en icke yrkesman, men här upprepas t. ex. för andra gången att meskalin

kan ge upphov till visuella hallucinationer och hänvisas till en helsidesbild upptagande två teckningar gjorda under sådan påverkan. Det synes mig ej höra hemma i denna lärobok och ger dessutom eleverna en felaktig förhandsuppfattning om vad hallucination är, då definition av detta begrepp saknas i boken.

Att för varje organ skriva om "sjukdomens psykologi", blir naturligtvis vanskligt om ej hänsyn tas till varje specifik sjukdom i detta organ och om det ej sättes in i sin helhet. Då kan det låta t. ex. så här: "För att i korthet nämna ännu några vanliga sjukdomar och deras psykiska följsymtom, så står *tarmkanalen* liksom magen i intimt samband med nervsystemet och dess sjukdomar återspeglas psykiskt vanligen som nedstämdhet och allmän håglöshet. Patienten behöver ofta hjälp för att kunna klara upp konflikter och olösta eller dåligt genomtänkta livsproblem. *Leversjukdomar* kan förorsaka tungsinne och melankoli men också retlighet och irritabili-

tet. *Njurlidanden* kan åtföljas av huvudvärk, yrsel, irritabilitet, brist på sinnesjämvt.

Under rubriken medicinsk fysionomik, visar Lundgren bilder av tre sjuka människor. Underskriften har blivit: "Mimiskt uttryck vid hjärnabscess" under den ena bilden, "kardialt ansiktsuttryck" under den andra och "mimiskt uttryck vid magkräfta" under den tredje. Hela detta kapitel med dessa bilder förefaller mig ha blivit alltför överdimensionerat. Vad här skrives om fysionomiken är naturligtvis av intresse för den erfarne klinikern, men är här framställt alltför onyanserat och kan kanske även vara farligt för den oerfarne eleven. Man kan naturligtvis se precis likadan ut och ha någon helt annan sjukdom — eller kanske t. o. m. vara frisk!

Förhållandevis utförligt skriver sedan Lundgren om Freud, Adler och Jung. Det får genom sin uppläggning karaktär av historisk exposé och är icke anpassat till hela den utveckling inom detta område som skett sedan dess. Så t. ex. har inte "jaget och dess försvarsmekanismer", som dock numera framstår som något mycket centralt inom djuppsykologin, beskrivits. Däremot skriver Lundgren nära fem sidor om drömtydning inkl. bild och två sidor om överföring. Olyckligt är vidare att författaren icke särskiljer begreppen organ-neuros och psykosomatisk sjukdom.

Boken avslutas med fem sidor om psykoanalysen i Sverige, vilket faller helt utanför ramen för bokens ändamål.

Vad man saknar är framför allt något om de speciella psykologiska problem som sjuksköters-

Nyhyttans Badanstalt

Fysikalisk-dietisk kurort

Storslagen bergslagsnatur — utmärkta promenadvägar — hög och torr barrskogsluft — sjukgymnastik — massage — bad.

Läkare: *Dr G. Smårs.*

Behandling av invärtes sjukdomar, mag- och tarmsjukdomar, hjärt- och blodtryckssjukdomar, reumatiska åkommor. Konvalescens och rekreation. Prospekt och upplysningar genom rumsbeställningen.

Tel. Järnboås 13.

OBS! Post- och järnvägsstation JÄRNBOÅS.

kan upplever, både med hänsyn till hennes egna reaktioner och med hänsyn till själva sjukvårdandets psykologi. Även på andra punkter måste

boken omarbetas och kompletteras om den skall kunna rekommenderas till undervisningen på våra sjuksköterskeskolor.

Dansk socialforskning

Det danska socialforskningsinstitutet, som inrättades på hösten 1958, har nu framlagt en första verksamhetsberättelse. Man har där tänkt sig framförallt upptaga sådana forskningsuppgifter som beräknas vara av betydelse för utarbetande av sociallagar, för social administration, arbetsmarknad och liknande. Långt flera förslag till undersökningar och forskningsuppgifter har framlagts än vad institutet kunnat bemästra. En del av arbetet har ägnats åt matematisk och annan analys av föreliggande material men den mesta tiden har använts för marknadsundersökningar med intervjuer, samtal och förhandlingar med organisationer, arbetsledare, myndigheter m. fl.

En undersökning har inletts beträffande de fysiskt invalidiserade i Danmark för att registrera deras antal, fördelning på diagnosgrupper, kön, ålder, utbildning, inkomst- och arbetsförhållanden, bostäder m. m. bland annat med tanke på möjligheter till ytterligare rehabiliteringsarbete. Man planerar först att göra en provundersökning på ett statistiskt urval av husgrupper i hela landet där alla invånare kommer att intervjuas så att man på det sättet skall få en uppfattning om frekvensen av de fysiskt handikappade. För att infånga jämväl sådana som på egen hand rehabiliterat sig har man inte kunnat gå via sjukkassor, invalidpensioner etc. utan nödgats använda en allmän intervjumetodik. Provundersökningar har börjat i mars 1960 och omfattar cirka 600 husområden fördelade på Köpenhamn, Odense samt kommuner i Praestø, Vejle och Skanderborg. Femton specialtränade damer används i intervjuarbetet.

Undersökning av familjernas sociala försäkringsförhållanden och -problem.

Den ovan anförda undersökningen ger genom sina omfattande intervjuer möjligheter att kartlägga även andra sociala förhållanden i ett statistiskt representativt befolkningssurval. Man ansåg att detta borde utnyttjas för något vidare frågeställningars besvarande och utvalde då familjernas sociala försäkringar och försäkringsproblem. Man vill här utreda i vad mån famil-

jerna är försäkrade ekonomiskt med hänsyn till ålderdom, sjukdom, olycksfall, arbetslöshet eller andra förändringar i familjesituationen. Man vill också utreda vederbörandes kännedom om de olika försäkringsmöjligheter som finns tillgängliga. På grund av arbetets omfattning utvaldes endast en tredjedel av handikappundersökningens intervjuobjekt alltså ungefär 200 husområden.

Undersökning av långvarigt socialvårdsunderstödda

Ett stort material finns här samlat från flera tidigare undersökningar och bearbetas för närvarande inom institutet.

Långvarigt arbetslösas problem

Man planerar undersöka ett representativt urval av arbetslösa dels sådana som varit arbetslösa under sommarens högsäsong och som en längre tid dessutom varit arbetslösa under året. I första omgången skall undersökningen omfatta en frågeintervju på arbetsförmedlingen och en andra omgång mera djupgående undersökning av diagnos och bedömning av arbetsförmågan. För att värdera de olika momenten tänker man undersöka en "social tvilling", således för varje undersökt arbetslös väljer man en person som icke är arbetslös men som för övrigt i en serie avseenden överensstämmer med denne.

Inom den förebyggande barnavården och ungdomsvården har man planerat undersökningar bl. a. i form av efterundersökning av skyddshemselevernas senare öden och i framtiden planerar man dels en undersökning av fosterhems-klientelet, dels en efterundersökning av pojkar från Köpenhamns kommuns helgdagsskolor. Man har också uppmärksamheten riktad på problemet att finna jämförbara kontrollgrupper för dessa ungdomsfrågor.

Arbetstidsförkortningens resultat

Från 1958 genomfördes i Danmark såväl som i Sverige en förkortning av veckoarbetstiden med tre timmar antingen på en gång eller successivt under en treårsperiod. Man vill nu göra en undersökning av de svårigheter som denna arbetstidsförkortning medfört och dess effekt på pro-